

МИХАЈЛО ГЕОРГИЕВСКИ: МАКЕДОНСКОТО КНИЖЕВНО НАСЛЕДСТВО ОД XI ДО XVIII ВЕК, Скопје, 1979, стр. 241

Во издание на Издавачката куќа „Просветен работник“ од Скопје при крајот на 1979 година излезе од печат книгата под горенаведениот наслов, чии рецензенти се проф. д-р Бранко Панов и Слободан Мицковиќ, а во уредништвото на Мишо Китаноски.

Авторот на книгата Михајло Георгиевски го синтетизира во неа македонското книжевно наследство, почнувајќи од XI-от, па заклучно со XVIII-от век.

Книгата содржи седум глави и тоа:

I. Книжевното културно-историско наследство во Македонија во втората половина на IX и почетокот на X век;

II. Зачуваното културно-историско книжевно наследство создадено во Македонија од крајот на X и почетокот на XI век;

III. Зачуваното книжевно културно-историско наследство од Македонија од XII и XIII век;

IV. Зачувани книжевни културно-историски споменици од Македонија создадени во времето на српското владеење, т.е. од XIV век;

V. Зачувани книжевни културно-историски споменици од Македонија од времето на почетокот на турско ропство — XV век;

VI. Зачувани книжевни културно-историски споменици од Македонија од XVI век и

VII. Зачувани книжевни споменици во Македонија од XVII и XVIII век.

Книгата во себе ги субсумира оние македонски книжевни споменици кои никнале на територи-

јата на Македонија, почнувајќи од XI сè до XVIII-от век.

Во предговорот на книгата авторот забележува дека ова книжевно наследство во својот тогашен литет сè до денес не е целосно зачувано, туку е уништувано, а додека, пак, од она што останало, во XIX-от и XX-от век е еден дел разграбена од разните собирачи, патешественици и други и е однесен надвор од Македонија во другите земји, така што денес кај нас е задржан мал број од овие споменици. Во книгата се презентирани оние позабележителни споменици од македонското книжевно наследство во наведениот временски интервал до кои дошол авторот. Во таа смисла тој истакнува дека и натаму треба да се настојува да се приберат или проучат и оние книжевни споменици што не се доволно познати и проучени, што би придонело целосно да се обработат во една комплексна студија за оваа мошне значајна проблематика од нашата книжевна и културна историја. Секако дека овој труд на авторот претставува негова повеќегодишна дејност што ја посветил во средувањето и прочувањето на материјалите што имал можност да ги собира не само во градовите во Македонија (Скопје, Охрид, Битола и сл.), туку и во Белград, Загреб и други места.

Речиси во секоја глава од книгата во почетните разгледувања авторот се осврнува најнапред на историските, социо-политичките и културните прилики, а во тој контекст ги разгледува и појавата и настанувањето на одредени кни-

жевни споменици што никнале на тлото на Македонија.

Во обработката на македонските книжевни споменици речиси во сите глави од книгата, исто така, се презентирани најосновните податоци (името, времето, местото на настанувањето, редакцијата, пагинацијата, форматот и друго).

Своите почетни разгледувања на книгата, авторот ги започнува со почетоците на словенската писменост и книжевност во Македонија, вткаени во епохалното дело на Кирил и Методиј. Во овој прв дел е поместено и книжевното културно-историско наследство создадено од Климент Охридски, а потоа се задржува и на културно-историското наследство од Константин Брегалнички и Црноризец Храбар.

Во вториот дел од книгата обработени се книжевните културно-историски споменици од Македонија напишани со глаголско писмо и оние што се напишани со кирилско писмо од периодот на X-от и XI-от век.

Книжевните културно-историски споменици во Македонија од XII-от и XIII-от век поместени се и поопстојно се разгледуваат во третата глава на оваа книга и тоа најнапред се обработени спомениците настанати во XII-от век, од кои малку се зачувани, а потоа се осврнува и на оние од XIII-от век кога книжевноста во Македонија, како што истакнува и авторот, го „доживеала својот процут“. Имено, во XIII-от век со пропаѓањето на Византиската империја и со формирањето на самостојните балкански држави со претензии над македонската територија биле создадени и подруги

услови за развојот на книжевно-историските споменици.

Додека од позабележителните книжевни споменици на XI-от век се наведуваат т.н. Македонски лист, како најстар книжевен споменик со кирилско писмо од Македонија, кој е еден меѓу првите преводи од грчки на словенски јазик, дотогаш од книжевните споменици на XII-от, односно XIII-от век, се наведуваат: Битолскиот триод од XII-от век, напишан од македонскиот книжевник Граматик Георги од с. Вапа — Дебарско; Болонскиот псалтир од XIII-от век, во којшто има запис дека истиот книжевен споменик е дело на тројцата книжевници: Јосиф, Тихота и Белослав, напишан во с. Рамни, Охридско и други.

Периодот на XIII-от и XIV-от век, поместен во четвртата глава од книгата, опфаќа околу 54 споменици од македонска редакција и 129 споменици со српска редакција. Како позабележителни книжевни споменици во Македонија од тој период, авторот ги одбележува следниве: Лесновскиот паренесис или Ефрем Сирин, напишано во Лесново; Кратовското четвороевангелие од средината на XIV-от век, што се чува во Народната и универзитетска библиотека „Климент Охридски“ во Скопје и други. Додека, пак, како позабележителни книжевни споменици од тој период со српска редакција, авторот ги одбележува: Оливеровиот минеј, напишан во 1342 година по порачка на Јован Оливер од Лесновскиот книжевник Станислав, Минхенскиот псалтир, којшто претставува еден од најважните уметнички книжев-

ни споменици кај јужнословенските народи, а е создаден во околината на Скопје и други.

Периодот на XIV-от, односно XV-от век разработен е во петтата глава, најнапред опфаќајќи го периодот на навлегувањето на турското владеење во Македонија, со осврт на прикажаната полжба на нашиот народ под турско ропство во тоа време (со осврт на македонскиот писател Исаија од Серес), а потоа се презентирани некои од позабележителните книжевни споменици во Македонија од тој период со македонска, а и со српска редакција. Од книжевните споменици на тој период, како позначајни, авторот ги одбележува: Бдинскиот апостол со македонска редакција од 1428 година; Службениот минеј за јули со пролози од Св. Прохор Пчински— со српска редакција и други.

Во шестата глава од книгата се обработува периодот на XVI-от век, односно дамаскинарската литература — почнува да се преведува, со одредено влијание на македонскиот народен јазик, како што истакнува и авторот на книгата. Од позабележителните книжевни споменици од тој период се наведуваат: Крнинскиот (Кичевски) дамаскин со српско-словенска редакција, со македонизми; Слупчанскиот поменик од втората половина на XVI-от век и други.

Периодот на појавата на македонските печатари: Мелетиј Македонски, Стефан Охридски и Некториј Битолски, т.е. Пелагониски, кои печателе книги во Влашко, е поместен во седмата

глава на книгата. Тоа е периодот на XVII-от и XVIII-от век.

За одбележување е и тоа што во периодот на XVIII-от век особена културно-просветна активност развил дојранчанецот Христовор Жефаровиќ, кој во 1741 година во Виена ја отпечатил познатата „Стематографија“ (во која се застапени грбови на повеќе земји, меѓу кои и на Македонија), што всушност претставува и многу значаен извор за словенската хералдика. Од XVIII-от век позабележителни книжевни споменици се наведуваат: Зборникот на Георѓи Димовиќ на македонски јазик, Дамаскинатите на Јосиф Брадати и други.

При крајот на книгата авторот М. Георгиевски наведува и белешки, кои всушност по одредени глави се презентирани, и консултираните извори. Овие белешки на читателот му овозможуваат поаргументирано и поопстојно да ги проверува и проучува одделните настани. По белешките следува и резиме на англиски јазик, регистар на поважните лични имиња, како и регистар на географски и други места.

Вкупниот преглед содржи осврт на околу 750 книжевни споменици, коишто во тоа време никнале на тлото на Македонија, а некои од нив и денес или се зачувани кај нас во Македонија и во другите наши републики или се пак надвор од нашата земја. Добар дел од овие споменици се наоѓаат во Народната и универзитетска библиотека „Климент Охридски“ во Скопје, како и во Архивот на

Македонија, на Филолошкиот факултет, а и во другите библиотеки, архиви и други места во Македонија.

На крајот нотираме дека трудов, којшто има историско и книжевно значење, може да им послужи на сите оние што проја-

вуваат професионален интерес за проучување на македонското книжевно наследство во временскиот интервал од XI до XVIII век, како и на другите читатели што ги интересира оваа суштинска проблематика.

Александар ИЛИЕВСКИ

JEAN-GEORGES DRETTAS: „LES NÔTRES”, Un exemple de contacts interéthniques en Macédoine, village de Hrisa* (Grèce). Etudes balkaniques. Sofia, 1977/XIII, № 3, pp. 56—70.

Замислена како студија за дијалектот на Грците во селото Цакони (Хриса), во долината на реката Мегленица, Воденско, статијата на Жан-Жорж Дретас (Jean-Georges Drettas) ги надминува иницијалните рамки и попримила карактер на демографска, етнологска, социолошка и лингвистичка студија за населението во ова село. Студијата е резултат на истражувањето што ги извршил авторот во текот на двата престоја, во 1972 и во 1974 година, во селото Цакони и е презентирана на III-от конгрес за балканските и југо-источните европски студии, одржан во 1974 година во Букурешт. Истата е објавена и во списанието „Балкански студии“ (Etudes Balkaniques), издадено во Софија, во 1977 година.

Откако дава основни податоци за географската положба на селото и кус осврт на стопанството, главно, земјоделско, Дретас посебно го разгледува етничкиот состав на населението. Во врска со тоа, тој ги проследува историски-

те настани и демографските измени во оваа област, почнувајќи од 1912 кога е раскината политичката целина на Македонија и кога Воденско е вклучено кон Грција. Авторот истакнува дека најголемите демографски движења и етнички промени се случиле од 1921—1924 година кога, како последица на грчко-турските договори за размена на населението, „...на местото на Турците во селото дошле понтиските Грци“. Според Дретас, по 1924 година Цакони е составено од две групи: А. Грци-Понтијци и Б. автохтоно население, по потекло од воденските села Горно-Пожарско, Саракиново и од другите околни села.

Проучувајќи ги карактеристиките на двете демографски групи, првата со 69, а втората со 96 куќи или семејства, авторот доаѓа до констатација дека селското население го сочинуваат две потполно различни етнички групи со одредени „...културни разлики, меѓу кои најбитна е јазичната“.

* Село Цакони (според Етнографската карта на Воденскиот округ од Тодор Симовски).